

УДК 633.81

Код UPOV: CISTU_

Методика
проведення експертизи сортів чисту (*Cistus* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів роду *Cistus* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці (живці)

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 50 дворічних саджанців, або вкорінених живців.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до звершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 50 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 0,50 × 0,50 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методами візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 50 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 50 рослин або частин 50 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 50 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 50 рослин допускаються дві нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Рослина: забарвлення (ознака 3);
- Квітка: забарвлення віночка (ознака 11);
- Квітки: розташування на пагоні (ознака 12);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 16).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів чисту

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 3	низька	3	Зеніт
		середня	5	
		висока	7	
		дуже висока	9	
2. PQ	Рослина: габітус VG, 3	компактний	1	Зеніт
		напіврозлогий	2	
3. (*) PQ	Рослина: забарвлення VG 3	сіре	1	Зеніт
		сіро-зелене	2	
		зелене	3	
		темно-зелене	4	
4. QL	Рослина: опушення VS, 1	відсутнє	1	
		наявне	9	
5. QL	Рослина: галуження VS, 3	відсутнє	1	
		наявне	9	
6. QL	Листок: форма VS, 1	еліпсоїдна	1	Зеніт
		видовжено-яйцеподібна	2	
7. (+) QN	Листок: за довжиною MS 1	короткий	3	Зеніт
		середній	5	
		довгий	7	
		дуже довгий	9	
8. (+) QN	Листок: за шириною MS 1	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
9. (+) QN	Листок: співвідношення довжина / ширина MS, 1	мале	3	
		середнє	5	
		велике	7	
10. (*) (+) QN	Квітка: діаметр віночка MS 3	малий	3	Зеніт Cistus
		середній	5	
		великий	7	
11. (*) PQ	Квітка: забарвлення віночка VS 3	біле	1	Cistus
		рожеве	2	
		яскраво-рожеве	3	
		лілово-рожеве	4	
		червоне	5	
12. (*) QL	Квітки: розташування на пагоні VS, 3	поодинокі	1	
		групові верхівкові	2	
13. (+) QN	Квітконіжка: за довжиною MS 3	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
14. QL	Рослина: плодоутворення VS, 4	відсутнє	1	Зеніт
		наявне	9	

1	2	3	4	5
15. QL	<u>Лише для видів (сортів) з наявним плодоутворенням</u> Плід (коробочка): форма VS, 4	куляста	1	
		еліпсоїдна	2	
16. (* (+ QN	Рослина: час початку цвітіння MG 2	ранній	3	
		середній	5	Зеніт
		пізній	7	
17. (+ QN	<u>Лише для видів (сортів) з наявним плодоутворенням</u> Рослина: час досягання плодів MG, 4	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів чисту

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Бутонізація
2	Початок цвітіння
3	Повне цвітіння
4	Стиглі плоди (для видів, сортів, що їх утворюють)

8.1 Пояснення або ілюстрації до окремих ознак

До 1. Рослина: за висотою, см.

Низька – до 50, середня – 50–130, висока – 131–180, дуже висока – понад 180.

До 7. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 3, середній – 3–6, довгий – 7–9, дуже довгий – понад 9.

До 8. Листок: за шириною, см.

Вузкий – до 1, середній – 1–2, широкий – понад 2.

До 9 Листок: відношення довжина / ширина, разів.

Мале – до 3, середнє – 4–5, велике – понад 5.

До 10. Квітка: діаметр віночка, см.

Малий – до 4, середній – 4–7, великий – понад 7.

До 13. Квітконіжка: за довжиною, см.

Коротка – до 4, середня – 4–7, довга – понад 7.

До 16. Рослина: час початку цвітіння, місяць.

Ранній – травень;
середній – травень–червень;
пізній – червень.

До 17. Лише для видів (сортів), що утворюють плоди. Рослина: час досягання плодів, місяць.

Ранній – червень;
середній – червень–липень;
пізній – липень.

9. Література

1. Редкие растения и животные Крыма. Справочник. – Симферополь: Таврия, 1988. – С. 62–64.
2. Работягов В. Д. Аннотированный каталог видов и сортов эфиромасличных, пряно-ароматических и пищевых растений коллекции Никитского ботанического сада. / В. Д. Работягов, Л. А. Хлыпенко, Н. Н. Бакова, В. И. Машанов. – Ялта, 2007. – С. 19–23.
3. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 105.
4. Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1972. – С. 468.
5. Федоров А. Л. Атлас по описательной морфологии высших растений / А. Л. Федоров, М. Э. Кирпичников, З. Т. Артюшенко. – М.-Л.: Изд-во Академии Наук СССР, 1956. – С. 27–32.